

Організаційно-правові засади забезпечення безпеки людини на полюванні

І.І. Світлак

кандидат юридичних наук,
доцент,
Вінницький соціально-
економічний інститут ВНЗ
«Університет «Україна»

У статті розглянуто організаційно-правові аспекти забезпечення безпеки людини під час полювання та визначаються основні напрями розвитку чинного законодавства з досліджуваного питання.

В статті рассматриваются организационно-правовые аспекты обеспечения безопасности человека во время охоты, определяются тенденции развития действующего законодательства по изучаемым вопросам.

The article examines the organizational and legal aspects of human security when hunting and determine the direction of the current legislation of the investigated question.

Ключові слова: полювання, мисливство, безпека життєдіяльності, правила техніки безпеки, мисливська зброя, колективне полювання, облавне полювання, індивідуальне полювання, розпорядник полювання.

Постановка проблеми

Питання забезпечення безпеки людини, створення здорових і безпечних умов її життя як у побуті, так і на роботі, а також безпека життєдіяльності людини в різних сферах є предметом дослідження не тільки науковців певних галузей, а й об'єктом прискіпливого контролю та нагляду з боку спеціально уповноважених державних органів. Питання забезпечення належної безпеки людини під час такого виду активного відпочинку, як полювання залишається остаточно неврегульованим, про що свідчить сумна статистика травмування та загибелі людей під час полювання, особливо облавного. Окрім того, чинне законодавство з досліджуваного питання містить ряд прогалин і колізійних норм та потребує удосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Загальнотеоретичні положення сучасної науки безпеки життєдіяльності, зокрема щодо видів небезпек і ризиків для людини як під час роботи, так і відпочинку є предметом спеціальних досліджень С.В. Белова, О.І. Запорожця, М.В. Захарченко, В.М. Лапіна, О. Мягченко, А.М. Нагорної, М.В. Орлова, М.І. Хижняк та інших.

Теоретичному аналізу адміністративно-правової сторони реалізації права на використання об'єктів тваринного світу присвячено низку праць провідних адміністративістів: Г.І. Балюка, Д.М. Бахраха, Ю.П. Битяка, А.П. Гетьмана, Л.В. Коваль, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, О.О. Погрібного, Ю.С. Шемшученко, М.В. Шульги та інших.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

У легальній дефініції джерел підвищеної небезпеки, яка представлена в ст. 1187 Цивільного кодексу України [10] мисливська зброя та поведження з нею безпосередньо не названі, так само, як і відсутній загальний вичерпний перелік видів діяльності, що створюють підвищену небезпеку заподіяння шкоди. Однак, на нашу думку, діяльність з організації колективного полювання, зокрема, облавного, яке проводиться саме із застосуванням зброї одночасно декількома мисливцями, незважаючи на обов'язкове проведення інструктажів з техніки безпеки, створює реальну загрозу заподіяння шкоди, адже на полюваннях найчастіше бувають травми, отримані внаслідок неналежного поведження зі зброєю. Комплексне дослідження цього

питання, з урахуванням загальнотеоретичних положень науки цивільного права щодо джерел підвищеної небезпеки, спеціального законодавства про правила проведення полювань із застосуванням зброї, правила з техніки безпеки при поводженні зі зброєю під час полювання на сьогодні відсутні як у юридичній, так і мисливознавчій літературі.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження нормативно-правової регламентації забезпечення безпеки людини при поводженні зі зброєю під час полювання, виявлення існуючих проблем на основі тлумачення й узагальнення положень спеціального законодавства й аналізу існуючих наукових досліджень у сфері дії певних джерел підвищеної небезпеки. Мета статті конкретизується та досягається шляхом вирішення низки завдань, зокрема: дослідження чинного законодавства щодо поводження зі зброєю під час полювання; визначення ознак джерела підвищеної небезпеки при організації та проведенні колективного полювання; дослідження правового статусу розпорядника полювання; формулювання пропозицій стосовно вдосконалення чинного законодавства в досліджуваній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження

Забезпечення безпеки мисливця при поводженні з мисливською зброєю та її використанні на полюванні неможливо без знань нормативно-правової регламентації видів і способів полювання із застосуванням мисливської зброї, а також правил поводження з мисливською зброєю та правил техніки безпеки.

Отже, доцільно приділити увагу характеристичні змісту поняття полювання, його видів і способів, оскільки розкриття їх суті має важливе теоретичне та прикладне значення.

Огляд наукових поглядів щодо розмежування дефініцій «мисливство» та «полювання» представлено в спеціальній літературі [9, с. 96-97], тому ми зупинимось на аналізі чинних законодавчих дефініцій.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» від 22 лютого 2000 р. (поточна редакція від 9 грудня 2012 р.), полювання – дії людини, спрямовані на вистежування, переслідування з метою добування і саме добування (відстріл, відлов) мисливських тварин, що перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах [6].

По суті, законодавчу позицію визначення полювання викладено і у п. 10 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 10 грудня 2004 р. «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довілля» [8].

Згідно з ч. 3 і 4 ст. 12 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» до полювання також прирівнюється: перебування осіб у межах мисливських угідь, у тому числі на польових і лісових дорогах (крім доріг загального користування), з будь-якою стрілецькою зброєю або з капканами та іншими знаряддями добування звірів і птахів, або з собаками мисливських порід чи ловчими звірами і птахами, або з продукцією полювання (крім випадків регулювання чисельності диких тварин, польових випробувань і змагань мисливських собак (не нижче обласного рівня)).

Викладене вище дає підстави говорити про доцільність визначення полювання як у вузькому, так і в широкому розуміннях. Для першого характерні певні дії особи, а для другого – відповідний стан.

Таким чином, полювання у вузькому розумінні передбачає полювання на диких тварин як сукупність дій, а саме:

а) висліджування (пошук, вистежування) птахів і звірів, тобто запуск собак по сліду чи в ошук, відшукування слідів, продуктів життєдіяльності, інших ознак перебування птахів і звірів у межах мисливських угідь для добування;

б) переслідування птахів і звірів, яке здійснюється шляхом участі «в нагінці» та очікування виходу звірів або птахів «на номерах» або у засідці;

в) відстріл або відлов птахів чи звірів – здійснення прицільних пострілів, встанов-

лення пасток, нацькування собак або ловчих птахів на звірів або птахів [9, с. 98].

Щодо змісту полювання в широкому розумінні, слід зазначене визначення доповнити наступною частиною, виходячи з певного стану особи, тобто перебуванням осіб у межах мисливських угідь:

а) з будь-якою стрілецькою зброєю або з капканами; іншими знаряддями добування звірів і птахів; собаками мисливських порід чи ловчими звірами та птахами з продукцією полювання;

б) на дорогах загального користування з продукцією або з будь-якою зібраною розчохленою стрілецькою зброєю [9, с. 99].

У ст. 15 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» перераховано способи полювання без розкриття змісту та їх особливостей, тому є потреба зазначені способи не тільки перерахувати, а й здійснити їх аналіз.

Так, названа стаття визначає такі способи полювання:

індивідуальне полювання;

колективне полювання;

колективне полювання з нагоничами (облавне полювання) [6].

Індивідуальне полювання передбачає, що мисливець полює самостійно чи в супроводі з собакою, на відміну від колективного, при якому участь у полюванні беруть декілька мисливців під обов'язковим керівництвом і контролем відповідальної особи, яка призначається користувачем мисливського угіддя.

Полювання може здійснюватися з використанням:

мисливської вогнепальної зброї;

собак мисливських порід, інших ловчих звірів і птахів (за наявності паспортів на них);

сіток і пасток для відлову тварин живцем;

пасток для добування хутрових звірів з науковою метою та для переселення;

мисливських вишок;

пахучих неотруйних приманок [6].

Тема цієї статті передбачає безпосереднє дослідження тих видів полювання, які передбачають застосування мисливської

зброї. Так, полювання з використанням вогнепальної мисливської зброї дозволяється лише особам, які в установленому порядку одержали дозвіл органу внутрішніх справ на право користування цією зброєю. Щодо загальних вимог реалізації права на полювання, то ними є досягнення 18-річного віку й отримання необхідних документів, що засвідчують право на полювання.

Законодавство не виключає можливість використання чужої мисливської зброї, але за умови присутності власника зброї або уповноваженого працівника користувача мисливських угідь, за яким закріплена ця мисливська зброя та за умови наявності у власника зброї чи уповноваженого працівника користувача мисливських угідь відповідних дозволів, виданих органом внутрішніх справ.

Отже, постає питання про регулювання цього порядку. Це питання на сьогодні регламентовано Інструкцією про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної та холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів 21 серпня 1998 р. (редакція від 2 квітня 2012 р.) [4].

На нашу думку, полювання із застосуванням мисливської зброї може створювати найбільшу загрозу саме при колективному полюванні, адже в такому виді полювання беруть участь одночасно кілька мисливців із мисливською зброєю, що може створити загрозу заподіяння шкоди. Причини цього, на нашу думку, можуть мати як об'єктивний, так і суб'єктивний характер, адже організувати колективне полювання різних людей (вікові, соціальні, матеріальні, професійні та інші відмінності між мисливцями) для досягнення спільної мети – добування мисливської тварини з дотриманням всіх правил досить важко, тим паче, що останнім часом

полювання стало популярним видом відпочинку для заможних верств населення, а не для пересічних громадян.

За таких умов доцільно визначити статус особи, яка організовує та контролює дотримання правил безпеки при користуванні зброєю на всіх етапах полювання. Такою особою є розпорядник полювання.

Розпорядник полювання – працівник користувача мисливських угідь, який уповноважений на охорону мисливських угідь та здійснює керівництво процесом і контролює виконання правил проведення полювання, правил безпеки при користуванні зброєю на всіх етапах проведення полювання [5].

Розпорядник призначається наказом керівника користувача і саме він перед початком полювання проводить інструктаж з правил безпеки при проведенні полювань, засвідчує проведення інструктажу з правил безпеки при проведенні полювання та керує проведенням облавного полювання. На нашу думку, саме останнє є найбільш небезпечним, тому важливими умовами безпеки при такому полюванні є чітке дотримання правил полювання, беззаперечне виконання вказівок розпорядника полювання.

Розпорядник полювання стежить за точним виконанням порядку облави і правил безпеки, робить необхідні вказівки, організовує переслідування і добір пораненої тварини, має право заборонити в разі порушення особою правил полювання подальшу участь у полюванні, вирішує інші організаційні питання, що виникають під час полювання, а також відповідає за дотриманням мисливцями правил полювання.

Проаналізуємо чинне законодавство та загальнотеоретичні дослідження щодо використання мисливської зброї як джерела підвищеної небезпеки під час колективного полювання, зокрема, облавного полювання. Підвищена увага до цього виду полювання обумовлена, в першу чергу, великою небезпекою одночасних дій декількох озброєних осіб і специфікою організації цього виду полювання.

За ст. 1187 Цивільного кодексу України джерелом підвищеної небезпеки є діяльність, пов'язана з використанням, зберіганням або утриманням транспортних засобів, механізмів та обладнання, використанням, зберіганням хімічних, радіоактивних, вибухо- і вогнебезпечних та інших речовин, утриманням диких звірів, службових собак та собак бійцівських порід тощо, що створює підвищену небезпеку для особи, яка цю діяльність здійснює, та інших осіб [10].

У Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами цивільних справ» від 27 березня 1992 р. № 6 під джерелом підвищеної небезпеки визнають будь-яку діяльність, здійснення якої створює підвищену імовірність заподіяння шкоди через неможливість контролю за нею людини, а також діяльність по використанню, транспортуванню, зберігання предметів, речовин та інших об'єктів виробничого, господарського чи іншого призначення, які мають такі ж властивості [7].

Отже, у вищезазначених нормативно-правових документах відсутня чітка легальна вказівка на те, що мисливська зброя є джерелом підвищеної небезпеки, хоча в Положенні про правила проведення полювань, поводження зі зброєю та порядок видачі ліцензій на добування мисливських тварин від 17 жовтня 2011 р. в п. 3.2. мисливська зброя визначена предметом підвищеної небезпеки.

На наш погляд, позиція з цього питання повинна бути беззаперечною: мисливська зброя та організація полювання з нею є джерелом підвищеної небезпеки. Адже аналіз ознак джерел підвищеної небезпеки за легальними дефініціями та наявна статистика щодо травмування та загибелі людей на полюванні дають підстави говорити, що організація колективного полювання із застосуванням мисливської зброї створює підвищену ймовірність заподіяння шкоди третім особам.

Загальні заборони щодо поведження зі зброєю на полюванні містяться в розділі III Положення про правила проведення по-

лювань, поводження зі зброєю та порядок видачі ліцензій на добування мисливських тварин [5]. Окрім цих правил основні положення техніки безпеки з поводження з мисливською зброєю, організації та проведення полювання з мисливською зброєю містяться Правилах з техніки безпеки при поводженні з мисливською рушницею в побуті та на полюванні від 31 березня 1989 р. [3].

Правила з техніки безпеки при поводженні з мисливською рушницею в побуті та на полюванні містять чіткі вказівки щодо зберігання, використання пристрілювання мисливської зброї та конкретний ряд заборон.

Без сумніву, чіткі та повні знання цих правил, їх беззаперечне суворе виконання, дотримання дисципліни виключать нещасні випадки під час такого активного відпочинку, як полювання.

Висновки

Аналіз чинної правової регламентації правил проведення полювань і поводження зі зброєю під час колективного облавного полювання дає підстави говорити про

те, що необхідною умовою удосконалення законодавства України в цій сфері є його гармонізація з міжнародно-правовими актами, зокрема приведення у відповідність до положень Бернської конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі від 19 вересня 1979 р., до якої приєдналась Україна в жовтні 1996 року.

Окрім того, легальна дефініція полювання потребує доповнення. Ураховуючи той факт, що останнім часом мають місце випадки порушення правил безпеки при колективному полюванні, у результаті чого може бути заподіяна шкода як учасникам полювання, третім особам, так і мисливським тваринам, виникає нагальна потреба посилення відповідальності за порушення правил і підвищення вимог до осіб, яким надається право на облавне полювання.

Отже, чітка регламентація організації та проведення колективного полювання, посилена відповідальність за порушення спеціальних правил може стати гарантією безпеки не тільки самого мисливця, а й оточуючих.

Список використаних джерел

1. Вищий спеціалізований суд визначився з джерелами підвищення небезпеки: від машин до собак // Закон і бізнес. – 2012. – № 19 – 20. – С. 3.
2. Посібник по вивченню матеріальної частини зброї, правил поводження з нею, надання першої медичної допомоги // Оружје и охота. – 2006. – № 2-5.
3. Наказ Міністерства лісного господарства УРСР та Міністерства внутрішніх справ УРСР «Правила з техніки безпеки при поводженні з мисливською рушницею в побуті та на полюванні» (ДНАОП 01.50-1.02-89) від 31 серпня 198 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
4. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металічними снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, а також боеприпасів до зброї та вибухових матеріалів» від 21 серпня 1998 р. (редакція від 2 квітня 2012 р.) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
5. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження Положення про правила проведення полювань, поводження із зброєю та порядок видачі ліцензій на добування мисливських тварин» від 17 жовтня 2011 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
6. Закон України «Про мисливське господарство та полювання» від 22 лютого 2000 р. (редакція від 9 грудня 2012 р.) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
7. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди» від 27 березня 1992 р. № 6 (редакція від 24 жовтня 2003 р.) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>

8. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довілля» від 10 грудня 2004 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

9. *Скірський І.В.* Адміністративна відповідальність за порушення правил полювання та рибальства : Монографія / І.В. Скірський, І.І. Світлак, Т.І. Сухоребра. – Вінниця : ПП «ТД «Едельвейс і К», 2012. – 432 с.

10. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (редакція від 9 червня 2013 р.) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>